'al weer 'n seisoen'

Book Title:

Hanekraai

Book Cover:

Author:

Daniel Hugo

ISBN:

978-1-86919-763-6

Publisher:

 Protea Boekhuis, Pretoria,
2012, 72 p., ZAR130.00*

*Book price at time of review

Review Title:

'al weer 'n seisoen'

Reviewer:

 Phil van Schalkwyk¹
Affiliation:
¹School of Languages, North-
West University, South Africa

Email:

phil.vanschalkwyk@nwu.ac.za

Postal address:

 Private Bag X6001,
Potchefstroom 2520,
South Africa

How to cite this book review:

 Van Schalkwyk, P., 2013, 'al
weer 'n seisoen', *Literator*
34(2), Art. #400, 2 pages.
<http://dx.doi.org/10.4102/lit.v34i2.400>
Copyright:

 © 2013. The Authors.
Licensee: AOSIS
OpenJournals. This work
is licensed under the
Creative Commons
Attribution License.

Read online:

 Scan this QR
code with your
smart phone or
mobile device
to read online.

Daniel Hugo is veelsydig. Hy was lank spesialis-omroeper by Radio Sonder Grense (RSG) en is 'n ervare bloemleser en samesteller. Hugo is egter ook die redakteur van die boek *Halala Afrikaans* (2009), 'n byderwetse nuwe 'biografie' van Afrikaans. Hy verwerf sedert die negentigerjare veral bekendheid as produktiewe vertaler van Nederlandse literêre werke. Hierin word sy veelsydigheid geopenbaar deurdat hy daarin slaag om werke uit verskillende genres en van uiteenlopende aard byna ewe suksesvol te vertaal. Veral sy vertalings uit die oeuvre van die Belgiese outeur Tom Lanoye vind groot byval by die leserspubliek sowel as die kritici.

Hugo het as digter aan die begin van die tagtigerjare aan die woord gekom. Alhoewel sy vroeë werk baie sterk op D.J. Opperman voortbou, vestig hy hom in opeenvolgende bundels al sterker as volwaardige digter. Hy is bekend vir die hegte en oortuigende konstruksie van sy werk – op enkelgedig-, bundel- asook intertekstuele vlak. Hy toon van vroeg af 'n voorliefde vir geestige en vernufpoësie. Tot die eerste helfte van die negentigerjare kom vernuftige spel in sy bundels in 'n ryk en resonante digterlike omgewing tereg. Sy meer resente bundels gaan mank aan 'n relatiewe verlies aan diepte.

'n Kenmerk van sy beste poësie is deurgekomponeerde beelding en in hierdie verband bevat sy verse soms reël-vir-reël 'n klein verrassing of vindingryke moment, wat egter ook netjies deur die geheelkonsep van die betrokke gedig gebind word. Sy 'huisdig' uit die bundel *Die boek Daniel* (1986) dien as voorbeeld hiervan: hierdie sonnet ontstaan voor die oë van die leser onderwyl die digter-spreker te voet gevolg word, vanaf die smeesterhekk wat toegang tot die voortuin verleen tot die agterdeur in die laaste reël dig getrek word. Die leser verlustig hom by die lees van hierdie ars poëtiese gedig in elke klein vonds wat hy teëkom.

Hugo se digterlike besinnings oor lewe, dood en digkuns maak egter meer dikwels staat op 'n enkele onverwagte of gevatte wending of *punchline* [trefreël], gewoonlik aan die einde van die gedig. Selfs die ernstigste en triestigste verse vertoon in hierdie opsig dikwels iets van die grap. Dink maar aan die ontroerende 'ons weet net van duiwe' uit die bundel *Korte mette* (1982).

In sy jongste bundel, *Hanekraai* (2012), word hierdie tegniek weereens ruimskoots benut, soms redelik geslaagd, soos in die gedig 'Calvinisme' wat soos volg eindig: 'maar die lewe is 'n peri-/stalse en jou uiteinde/ gepredestineer soos 'n poep'.

In die meerderheid gevalle is die wending slegs matig vernuftig en selfs flou. Vergelyk byvoorbeeld die gedig 'Klaaglied vir 'n bloekom: Kleinmond' wat uitloop op die waarneming dat die boom waaronder die familie vroeër vleis gebrui het nou braaihout is. In 'Donderweer' word in die eerste strofe aangedui dat weerlig al verklaar is as God wat foto's neem of sy swepe klap. In die tweede strofe bied die spreker 'n alternatiewe siening, naamlik dat weerlig God se wynglas is wat breek, en hy som as volg op: 'alles ruk nou hande uit/ God sukkel om die dinge vas te vat'.

Die gedig 'Nege metafore en 'n vergelyking' ontwikkel prosedure-agtig volgens 'n vaste patroon: 'kind kraai anders as 'n haan/ 'n kat lek anders as 'n kraan/ 'n deur piep anders as 'n muis', ensovoorts. Die slotreël lui: 'en digters doof gou soos 'n kers'. Wat hier na 'n flou, onbekookte slot lyk, is dalk doelbewus 'n antiklimaks en dus wel funksioneel. Teen hierdie agtergrond sou dan beweer kon word dat in die slot van 'Evolusie' ook 'n opsetlike pose van 'slegte' poësie ingeneem word: hierdie gedig eindig banaal, boonop met 'n vermenging van die poëtiese en onpoëtiese: 'en as vroegoggend 'n haan begin kraai/ weet ek ons het die natuur/ en ons eie aard gruwelik verraai'.

In *Hanekraai* sit Hugo die hooftemas en -tegnieke van sy digkuns voort: 'op my rekenaar kielie ek deesdae gediggies uit oor die lente, die liefde, die Lethe' (uit: 'Veertien reëls vir 'n wettelose land'). Hierdie poëtikale beskrywing dui op Hugo se aanpak – hy beoefen nie grootse digkuns nie, maar kielie by wyse van spreke die digterlike konsertina of trekklavier (soos 'n omie mymerend op die voorstoep). In hierdie aktiwiteit is daar benewens die spelelement ook iets van noodsaak

én gewoonte vervat. Dit blyk by die lees van hierdie nuutste bundel gou dat Hugo 'n kompulsiewe opskrywer van selfs die kleinste gebeurlikheid en boekstaver van selfs die geringste gewaarwording is.

Die saambindende faktor in *Hanekraai* is die haanmotief. Een van die assosiasies van die haan is die heraldiese. Die haan kondig aan, basuin uit en juis in hierdie verband mag die leser bedenkinge hê oor die 'mededeelbaarheid' van heelwat gedigte in die bundel, inhoudelik én verstegnies. Hier dink ek aan gedigte soos 'Evolusie', 'Ná die Tetanus-inspuiting', 'Dagdrumpel', die driedelige 'Hoor hoe waai die wind', 'Restaurant Athena', 'Selfkatkisasie', 'Skande', 'Gesprek', 'Nuus', ensovoorts. Heel ironies, gegewe die titel, bied die driedelige 'Poskaarte' betreklik min om oor huis toe te skryf, maar juis hier begin die leser vermoed dat hy te make mag hê met iets wat doelbewus deel van die bundelopset vorm, naamlik die problematisering van dit wat die haan in hierdie bundel met betrekking tot die poësie vergestalt. In 'Poskaarte' spesifiek is daar immers duidelik ook sprake van doelbewuste herhaling van en variasie op die haanmotief, waardeur Hugo as gedugte bundelbouer herleef: hier is dit nie die haan wat die nuwe dag aankondig nie, maar in gedig I die hondjies wat saam met die klokke van Salzburg kef. In gedig II gaan dit heel ontlusterend oor die beroerde staat van die natuurluwe in Pole, waar die spreker 'n voël gehoor het: 'één voël wat éénmaal tjilp'. Die derde gedig is, ofskoon heg gekomponeer, té mooi en sentimenteel, en daardeur word die vraag implisiet gestel of hierdie gedig, so soetlik toegestrik, wel as noemenswaardig kan geld:

stralerlinte deurkruis die koue lug
bokant dorpies vas teen mekaar gedruk:
die Vlaminge praat met roomagtige g's
in 'n sjokoladedoos toegestrik

Die algemene assosiasies van die haan is dié van aankondiging, die oggendstond (en sy goud), oorwinning, die pril begin, die belofte of moontlike, maar ook arrogante vertoon, oormoed, verraad en rusverstoring. Hugo benut al hierdie kante van die haan, hetsy bevestigend of ondermynend, en vul dit aan deur die kraaiende haan ook met die fallus (in 'n staat van oggend-ereksie) in die verband te bring (in 'As die haan kraai' en 'Dagbreek'). Hier is die aanbieding ontlusterend (en verspot), wat dan weer aansluit by die voorstellings elders in die bundel van digterlike oormoed en impotensie (byvoorbeeld in die openingsgedig 'Kantekleer' en in 'Digtters', 'Drieluik', 'Lesingsaal, 1975' en 'Nege metafore en 'n vergelyking'). Sommige gedigte bevat iets van die aubade, alhoewel die aubade se treurnis oor die liefdesnag wat verby is merendeels ontbreek. Daar is wel iets van laasgenoemde in die openingsgedig 'Kantekleer' waar die haan deur die son as rooi vos verjaag word (met intertekstuele heenwysing na onder andere Chaucer en die Middeleeuse fabel *Chanticleer and the fox*). Die liefdesbed-gegewe van die aubade spreek ten dele uit gedigte soos 'Aardrykskunde' en 'Hebban olla

vogala'. Die opdrag staan wel betreklik duidelik in die teken van die aubade:

Vir Marlene
dit is tyd as die haan kraai
om van die nag na die dag
om te blaai:

Uiteindelik word die haan in hierdie bundel 'n beeld van oorgang. Hy is tussenganger tussen nag en dag. Hy word deur die voldonge son verjaag, en so ook die gedig wat groei uit die tussentyd, die sone van die moontlike:

die gedig wat met hanekraai
ontstaan, skitter kortstondig ('Kantekleer').

Net soos daardie 'ander lig-/ gevoelige organe' wat in 'As die haan kraai' saam met die '*morning glory*' verrys:

triljoene ereksies
wat verskyn, weer verdwyn
en in 'n Meksikaanse golf
reg rondom die aardbol dein

Hierin is daar ook weer iets van herhaling, terugkeer. In hierdie verband word nog 'n verdere vergestaltung van die haan benut, naamlik die weerhaan, wat dan ook op die voorblad pryk. Die weerhaan skakel met gedigte oor die wind (noordewind, die suidooster), die weer en die seisoene in hul opeenvolging en eindelose herhaling. Van die mees geslaagde gedigte in hierdie bundel, veral die haikoes, handel oor die seisoene – haikoes het per definisie dikwels die seisoenale as tema. Hugo lewer in hierdie verband tegnies getroue haikoes wat mens bybly, byvoorbeeld:

Lente
dit begin so bot:
die sirkelredenasie
van vier seisoene

Somer
elke bloekomboom
is 'n sonbesiesender –
dit is desember

In die volgende haikoe word die seisoenale, die gewoontelike en (vaardige) digterskap byeengebring:

al weer 'n seisoen
om lettergrepe te tel –
dis herfs in Japan

Die tematisering van die digterskap kom ook tot sy reg in heelwat gedigte oor, vir en na digters (byvoorbeeld Ina Rousseau, Ernst van Heerden, Hennie Aucamp, Johann de Lange, Charles Malan, Joan Hambidge, Eugène Marais, T.T. Cloete, R.S. Thomas, W.H. Auden, Victor Hugo).

Hanekraai is nie 'n bundel wat 'n nuwe koers of begin in Daniel Hugo se oeuvre aandui of inlui nie, maar dit beskik oor voldoende substansie om as waardevolle aanvulling tot Hugo se werk gesien te word en 'n boeiende leeservaring te bied.